

Upravljanje krize in odgovornost za zlorabe v kriznih razmerah

MEDNARODNO PRAVO IN ČLOVEKOVE PRAVICE V KRIZNIH RAZMERAH

prof. dr. Vasilka Sancin, Pravna fakulteta UL

Izhodišča za razpravo

Med mednarodnopravnimi teoretiki, nekateri trdijo, da bi morale biti krize oziroma 'incidenti' – opredeljene kot »odprti konflikti med dvema ali več akterji v mednarodnem sistemu«¹ v osrčju poučevanja in raziskovanja mednarodnega prava. Reisman predlaga celo, da bi morali incidenti postati »osnovna epistemološka enota mednarodnega prava«, tako kot so za Langdella primeri pred najvišjimi priožbenimi instancami osnovna enota njegove metode poučevanja jurisprudence (t.i. Langdell case method). Nasprotno drugi opozarjajo, da osredotočanje ne krize pomeni, da je s tem izbira temeljnih mednarodnopravnih vprašanj in raziskovalnih problemov zelo ozka, kar mednarodno pravo reducira na statično in neproduktivno retoriko.²

Glede na vrednostno podstat sodobne mednarodne skupnosti, utemeljno na miru in varnosti, trajnostnem razvoju in varstvu temeljnih človekovih pravicah, ki odseva tako skozi besedilo Ustanovne listine Združenih narodov, Listino temeljnih človekovih pravic, ki vključuje Splošno deklaracijo človekovih pravic, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah in Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, kot tudi številne druge *hard law* in *soft law* mednarodne dokumente, je nujno tako mednarodnopravno preučevanje kriz in njihovega upravljanja, kot tudi razvijanje vseh »nekriznih« vidikov in uporab mednarodnega prava, ki naj krize preprečujejo.

Namreč, krize *ipso facto* sprožajo vprašanja zagotavljanja in spoštovanja temeljnih človekovih pravic, prav tako pa je neredko prav zatrjevanje varovanja temeljnih človekovih pravic sprožilec kriz (npr. mednarodnopravno nezakonite vojaške intervencije ob zatrjevanju zaščite človekovih pravic ogroženega prebivalstva v drugi državi), kar praviloma vodi v še hujše mednarodnopravne kršitve in pogosto tudi grozodejstva.³ Vse navedeno je možno analizirati tako skozi krizo s pandemijo Covid-19, kot tudi na aktualnem primeru agresije Rusije proti Ukrajini.

Drugače kot v preteklih zgodovinskih obdobjih, sodobni mednarodnopravni sistem subjektom mednarodnega prava postavlja jasne okvire zahtevanega, dopustnega in protipravnega ravnanja, ki pa se v odsotnosti učinkovitega sistema nadzora in sankcij, pogosto prekoračijo, argument skupnega dobra pa zlorablja skozi individualistično razlago »interesa države in lastnega prebivalstva«.

Mednarodno pravo je najučinkovitejše, ko to od njegovih subjektov zahtevajo domače in svetovna javnost, preko povratne zanke vplivov na politično, gospodarsko, socialno in kulturno ureditev vsake države in, v okviru možnega, mednarodne skupnosti kot celote. Osredne vprašanje pri tem je Odgovornost in njeno uveljavljanje, poleg moralnega in političnega, tudi (mednarodno)pravno.

¹ Michael Reisman and Andrew Willard (ur.), *International Incidents: the law that counts in world politics* (Princeton: Princeton University Press, 1988), str. 15.

² Hilary Charlesworth, *International Law: A Discipline of Crisis*, *The Modern Law Review* Limited, vol. 65, št. 3, 2002, str. 377.

³ Glej tudi Vasilka Sancin (ur.), *Lokalni zločinci - univerzalni zločini: Odgovornost zaščititi*. 1. natis. Ljubljana: GV založba, 2010.